

UNIVERZITA KARLOVA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

Vyjádření pověřeného akademického pracovníka k
RIGORÓZNÍ PRÁCI

Téma práce: Trestné činy z nenávisti a jejich sankcionování
Autor: Mgr. Kateřina Holubová
Pověřený akademický pracovník: JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D.
Oponent: JUDr. Katarína Tejnská, Ph.D.
Rozsah práce: 136 stran vlastního textu (celkem 155 stran včetně obsahu, literatury, abstraktu a dalších náležitostí)
Datum odevzdání práce: 7. 12. 2021

1. Aktuálnost (novost) tématu: Autorka si vybrala jako téma své rigorózní práce problematiku trestných činů z nenávisti a jejich sankcionování. Jde o poměrně specifickou látku, která běžně nebývá v kandidátských pracích zpracována. U nás se tomuto tématu věnovalo jen několik málo autorů, především pak Jiří Herczeg, který dokonce publikoval monografii zaměřenou na dané téma. V zahraničí je tématu věnována pozornost větší, soustavná, zvláště pak v poslední době, kdy zdá se, že uvedené téma rezonuje více i v laické veřejnosti, a kdy vznikají různá hnutí na podporu principů rovnosti lidí, která bojují zejména proti rasové nespravedlnosti, nesnášenlivosti, ale i proti jiným důvodům diskriminace nejen z důvodu rasy či národnosti, ale i původu, příslušnosti k sociální skupině, pohlaví, sexuální orientace etc. (např. BLM, LGBT+, ale třeba i Football against Racism a další). I s ohledem na vývoj náhledu na řešení řady s tím souvisejících sociálních, politických i právních otázek je vhodné se zabývat i promítnutím této moderní problematiky do oblasti trestního práva a tím, nakolik potřebám společnosti odpovídá vymezení trestných činů a za ně ukládaných trestních sankcí, resp. nakolik je správně užívá aplikační praxe. Jde tak rozhodně o téma vhodné ke zpracování v rigorózní práci.

2. Náročnost tématu na:

- teoretické znalosti – byly potřeba znalosti především z oboru trestního práva hmotného, ale též procesního, jakož i dalších právních oborů, především z práva ústavního, evropského, mezinárodního a z doprovodných věd kriminálních (zejména kriminologie a kriminální politiky),
- vstupní údaje a jejich zpracování – autorka se měla zabývat primárně současnou právní úpravou, měla zohlednit současnou i dřívější judikaturu, příp. provést srovnání historické či mezinárodní, a to s ohledem na specifické zaměření práce,
- použité metody – odpovídají tématu, autorka využívala metody deskriptivní, provedla též analýzu, zčásti využila i metodu syntetickou.

3. Kritéria hodnocení práce:

- **Logická stavba práce:** Autorka rozdělila práci do 4 číslovaných kapitol, k nimž přidala úvod a závěr. Uvedené kapitoly také dále podrobněji členila. První kapitola je věnována trestným činům z nenávisti, autorka nejprve vymezila ústavněprávní základ sankcionování trestných činů z nenávisti, teprve pak se zabývala definováním těchto trestných činů, což z pohledu systematického není právě šťastné řešení, jak na to poukázala i oponentka, protože celou první kapitolu není zcela zřejmé, proč se vybranými pravidly ústavněprávní úrovně autorka zabývala. Pak se autorka zabývala předsudečnou nenávistí a extremismem, tedy důvody, které primárně jsou pro ni důvodem pro vyčlenění určité skupiny trestných činů jako tzv. hate crimes. Na závěr první kapitoly podala autorka vlastní kategorizaci těchto trestných činů, ovšem členila je především podle toho, který soud je má projednávat v prvním stupni, tj. z hlediska procesního, což má z hlediska nějakého kriminologického či hmotněprávního systému problematický a poměrně omezený význam. Sama autorka na více místech přiznávala problematičnost vymezení tzv. hate crimes, jakož i množství v úvahu přicházejících definic, ostatně i v případech sankcionování zmiňovala obecně

přítěžující okolnosti v podobě nízkých nenávistných pohnutek, které se projevují u těch trestných činů, u nichž takové nízké pohnutky nejsou typovým znakem, neboli z nenávisti mohou být spáchány i činy jiné, než autorkou opakovaně zmiňované a systematicky seřazené v různých tabulkových přehledech. Proto je na jednu stranu celkem logické, že zde autorka nepodala detailní přehled znaků skutkových podstat jednotlivých trestných činů, zvláště pokud se chtěla zabývat sankcionováním, na druhou stranu mohla poněkud zevrubněji rozvést možná jiná třídění těchto trestných činů, čímž by se možná zároveň vyhnula nabízejícím se výtkám shora zmíněného charakteru (jak je ostatně zmínila i oponentka). Zatímco první kapitola lze vnímat jako uvedení do problému, jádrem práce jsou především kapitoly následující, zejména druhá a třetí, které jsou věnovány sankcionování, druhá kapitola je spíše obecná, obsahuje historické srovnání a popisnou třetí podkapitolu s případovými studiemi a statistikou. Třetí kapitola je již analytická s náznaky syntézy, zaměřuje se na specifika sankcionování trestných činů z nenávisti ve spojitosti s principy restorativní justice. Svou práci autorka uzavřela čtvrtou kapitolou mezinárodně srovnávací, představila základní přístup k dané problematice v USA a Velké Británii jako tradičních zástupců angloamerické právní oblasti, dále ve Spolkové republice Německo a Slovenské republice, coby našich sousedních států spadajících (jako ČR) do oblasti kontinentální (germánsko-románské) právní oblasti, aby vše uzavřela několika poznámkami o situaci v Jihoafrické republice i dalších afrických státech. Lze tak konstatovat, že uspořádání kapitol v rigorózní práci má svou logiku, jakkoliv by i o něm bylo možno diskutovat. Autorka v zásadě postupovala od obecného ke zvláštnímu, s probíraným tématem čtenáře postupně seznamovala, což završila srovnáním mezinárodním.

- **Práce s literaturou (využití cizojazyčné literatury) včetně citací:** Přehled použité literatury je velmi reprezentativní, čítá více než stovku pramenů, především různých literárních zdrojů od monografií, učebnic či komentářů až po dílčí pojednání, autorka pracovala i s různými zprávami, úředně zpracovanými dokumenty, statistikami apod. Hojně jsou zastoupeny práce cizojazyčné (především anglicky psané, ale též některé práce slovenské), což v zásadě koresponduje též s poslední čtvrtou kapitolou (byť německy psané práce zastoupeny nejsou). Z textu samotné práce (viz např. pasáže o pojetí a definici trestných činů z nenávisti) je též patrné, že se autorka s pracemi seznámila a pracovala s nimi. Autorka jinak citovala jednotným stylem založeným na ČSN ISO 690, resp. 690-2, a to jak v seznamu literatury, tak i v poznámkách pod čarou. Ocenit je třeba též práci s judikaturou.
- **Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu):** Jak již bylo shora rozvedeno, autorka soustředila svou pozornost především na sankcionování trestných činů z nenávisti, proto jádro její práce spočívá především v kapitolách druhé a třetí s doplněním v kapitole čtvrté o mezinárodní rozměr. Na jednu stranu jsou jistě pochopitelné výhrady oponentky, že mohl být podán přesvědčivější výklad samotných trestných činů z nenávisti, na stranu druhou, jak bylo zmíněno, je to dáno omezujícím přístupem autorky, která se soustředila na sankcionování. Bohužel některé schématické přístupy v podobě porovnávání trestních sazeb bez provázanosti s porovnáváním znaků trestných činů, ale i pravidel sankcionování uvedených v obecné části, jsou značně problematické a zjednodušující (jakkoliv při šíři materie též pochopitelné). Proto na základě těchto prostých srovnání bez podrobného rozboru postihu konkrétních situací při aplikaci série zákonů nelze dospět k jednoznačnému závěru, že by se postupně pravidla sankcionování zpříšňovala, a to jen proto, že u relativně podobných trestných činů se zpříšňují trestní sazby. Je totiž třeba vnímat i obecná pravidla trestání obsažená v obecné části trestních zákonů, jakož i tendence v aplikační praxi (např. zatímco dnes je využívání alternativních sankcí, jak sama autorka na řadě míst uvedla, běžné a obvyklé, v dobách minulých tomu tak nebylo, pravidelným trestem byl trest odnětí svobody, ukládaný výrazně hojněji než dnes jako nepodmíněný, a to i za relativně méně závažné delikty). Podobně je tomu ale i při srovnání mezinárodním (např. je pravdou, že kořeny restorativní justice, jakož i některé alternativní přístupy k trestání, můžeme hledat v USA, nicméně v lecčems v oblasti trestání nám USA zřejmě vzorem nebudou, vždyť např. index vězňených osob mají jeden z nejvyšších na světě, zřetelně se vymyká běžné úrovni evropských států, zejména pak těch západoevropských). Autorka na více místech apeluje též na větší využívání mediace, ovšem v řadě případů nemají trestné činy z nenávisti přímou konkrétní oběť, s níž by mohlo být jednáno, jak ostatně vyplývá i z případových studií zmíněných autorkou. Podobně rozporuplně vyznívají i jiné apely autorky bez dalšího bližšího rozboru a směru vylepšení (např. není zcela jasné, co rozumět požadavkem „zrestorativnět“ institut podmíněného zastavení trestního stíhání, nově navrženým institutem schválení restorativní dohody, či v jakém směru by mělo být omezeno využívání trestního příkazu). Jinak ale lze s autorkou souhlasit, že i v této oblasti je stále co zlepšovat, jak v rovině legislativní, tak i aplikační.
- **Úprava práce (text, grafy, tabulky):** Úprava textu je řádná, úhledná, práce je členěna standardním

způsobem. Autorka v práci nezpracovávala žádné kriminologické průzkumy, za tím účelem tabulky ani grafy nepotřebovala, přesto používala tabulky k provedení jakýchsi hrubých porovnání trestních sazeb u jednotlivých trestných činů (jejich základních skutkových podstat a kvalifikovaných nízkou pohnutkou), resp. při mezinárodním srovnání, dále je pak využívala k podání statistických přehledů využívání různých druhů sankcí. Členění práce odpovídá běžným standardům kladeným na kandidátské práce tohoto typu.

- **Jazyková a stylistická úroveň:** Autorka užívá v zásadě spisovného jazyka, práce je psána srozumitelně na dobré úrovni. Výjimečně se objevují gramatické chyby, stylistické nedostatky či neobratná vyjádření (chyby ve shodě podmětu s přísudkem, nesprávné vazby sloves s dalšími větnými členy apod.).

4. Případné další vyjádření k práci: Lze konstatovat, že autorka na počátku práce vytčené cíle v zásadě dosáhla, popsala stávající právní úpravu postihu trestných činů z nenávisti a představila stávající aplikační praxi. Samozřejmě s celou řadou závěrů a tvrzení autorky je možno polemizovat, je možno s nimi nesouhlasit a přinášet protiargumenty (tak např. domnívám se, že v rámci možností jsou principy restorativní justice u nás vcelku dobře nastaveny i využívány, samozřejmě i zde byl a stále je v obou oblastech prostor ke zlepšení, to byly i důvody přijetí posledních novel trestních předpisů – zejména zákonů č. 333/2020 Sb. a č. 220/2021 Sb., jakož i konání řady seminářů Justiční akademií, resp. Nejvyšším soudem a Nejvyšším státním zastupitelstvím; v oblasti práv obětí a možností alternativního trestání pachatelů a jejich nápravy jinou cestou stále ještě zůstává celkem velký prostor pro zlepšení situace, přesto se ale nedomnívám, že by měl být přijímán jakýsi další trestní zákon s nejasným obsahem, jak zmiňovala autorka, spíše bych se soustředil na otázku zlepšení efektivity stávajících tzv. odklonů, případně doplnění jejich řad dalšími instituty; nadto řada trestných činů z nenávisti nemá přímou, bezprostřední oběť, s níž by mohlo být vyjednáváno, jejíž situace by měla být zlepšena, veřejný zájem u nás tradičně hájí státní zástupce, přičemž využívá prostředků daných mu zákonem; zamýšlet je třeba se především nad sankcionováním těch trestných činů z nenávisti, u nichž jsou hranice trestní sazby trestu odnětí svobody nastaveny tak, že je třeba prakticky vždy ukládat trest odnětí svobody, případně zmírněný pod dolní hranici zákonné trestní sazby podle § 58 tr. zákoníku, zda je vhodné jej doplnit dalšími ztřeštěnými buď v podobě vedlejších trestů či stanovením přiměřených omezení a přiměřených povinností – řadě z těchto otázek se ale autorka v práci věnovala, místy řešení nastínila, místy pokládala spíše řečnické otázky, které ne vždy měla potřebu zodpovědět). Přesto ale je možno kvitovat i takové názory, které mohou být kontroverzní, protože nutí čtenáře k oponentuře, k hledání vlastních protiargumentů, vedou též k zamyšlení, zda na odlišném názoru není něco pravdy. Celkově vzato je rigorózní práce zpracována způsobem odpovídajícím nárokům kladeným na tento druh kvalifikačních prací, autorka prokázala schopnost samostatně zpracovat odbornou práci na určené téma.

5. Otázky k zodpovězení při obhajobě:

- *Představte vlastní návrhy na možné vylepšení právní úpravy v oblasti sankcionování trestných činů z nenávisti, a to jednak v oblasti hmotněprávní, jednak v oblasti procesní.*

6. Doporučení / nedoporučení práce k obhajobě. Doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 15. 1. 2022

JUDr. Jiří Říha, Ph.D.
pověřený akademický pracovník